

Lihastautiliitto ry

SOSIAALI- KOMPASSI

Sosiaaliturvaopas

Sosiaalikompassi suunnannäyttäjänä palveluiden ja tukien viidakossa

Yhteiskunnan tarjoamia tukia ja palveluja pitkäaikaissairaille henkilöille ja heidän perheilleen ei ole aina helppo löytää. Kattavan palvelukokonaisuuden laatiminen ja arkea helpottavien ratkaisujen löytyminen voi vaatia asiakkuutta useissa eri tahoissa. Sosiaalikompassin tarkoituksena on tiivistetysti kertoa vammaisuuteen ja pitkäaikaissairauteen liittyvistä palveluista, siitä mikä taho näistä vastaa ja millä kriteereillä palveluja voidaan myöntää.

Tämä opas on päivitetty tammikuun 2022 tietojen pohjalta. Muutoksia voi tulla kesken kalenterivuodenkin, joten kannattaa seurata sosiaali- ja terveystietopalveluja koskevaa tiedotusta.

Sote-uudistus muuttaa vuoden 2023 alussa palvelujärjestelmän rakennetta merkittävästi. Tämä sosiaalikompassi on laadittu ennen muutosta voimassa olevan lainsäädännön mukaisesti, vaikka sen sisältöä on jäsennetty tällä kertaa hieman eri tavalla.

Lisätietoja palveluista on saatavissa mm. Lihastautiliitosta, kotikunnan sosiaalitoimistosta ja terveyskeskuksesta, Kansaneläkelaitokselta ja hoitavasta sairaalasta. **Tiedon haku on hyvä aloittaa mahdollisimman läheltä**, omasta kotikunnasta ja siltä taholta, jonka alaisuuteen asia kuuluu.

SISÄLLYSLUETTELO

Pitkäaikaissairaahan/vammaisen ihmisen palveluja ja etuuksia sivu 3

Koulunkäynnin, opiskelun ja työnteon tuet sivu 10

Pitkäaikaissairaahan/vammaisen lapsen perheen tuet sivu 12

Ohjeita palvelujen hakemiseen

Palveluja ja tukitoimia kannattaa hakea aina kirjallisesti. Usein hakemuksen liitteeksi tarvitaan lääkärinlausunto tai muita asiaa tukevia suosituksia. Hakemus kannattaa täyttää huolellisesti ja haettavan palvelun tarve on perusteltava hyvin.

Hakemukseen tulee aina saada kirjallinen päätös. Hallintolaki velvoittaa viranhaltijan käsittelemään hakemuksen ilman aiheetonta viivytystä sekä pyydettyä kertomaan arvioidun päätösajankohdan. Myös suullinen päätös on annettava kirjallisesti jälkikäteen viipymättä. Hakijan oikeusturvan kannalta kirjallisella päätöksellä on suuri merkitys, koska kirjallisesta päätöksestä on pääsääntöisesti mahdollista tehdä valitus.

Mitä tehdä, jos on tyytymätön saamaansa päätökseen?

Viranomaisten on liitettävä päätökseen valitusosoitus, eli tieto siitä kenelle, miten ja missä ajassa päätökseen saa hakea muutosta valittamalla. **Vammaispalvelulakia koskevasta päätöksestä** on mahdollista valittaa asuinkunnan perusturvalautakuntaan. Valitusajaksi on 30 päivää. Lautakunnan päätöksestä on puolestaan valitusmahdollisuus hallinto-oikeuteen.

Jokaisella kunnalla on nimetty sosiaaliamies, joka tiedottaa ja neuvoo asiakkaita sosiaalihuollon asiakkaan asemaa ja oikeuksia koskevan lain soveltamiseen liittyvissä asioissa. Sosiaaliamies avustaa asiakasta tarvittaessa muutoksenhaussa sekä neuvoo muistutuksen tekemisessä esim. tilanteissa, joissa asiakas kokee saaneensa epäasiallista kohtelua.

Kelan päätöksistä voi valittaa sosiaaliturvan muutoksenhakulautakuntaan (SOMLA) ja edelleen vakuutusoikeuteen. Kela tarkistaa aina ensin tekemänsä päätöksen ja oikaisee sen, mikäli katsoo sen virheelliseksi. Jos Kela kuitenkin katsoo, ettei se voi oikaista päätöstä hakijan toivomalla tavalla, lähettää se valituksen edelleen muutoksenhakulautakuntaan. Myös Kelan päätöksistä valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa.

Terveystieteiden tutkimuskeskuksen hoitoratkaisuihin, kuten kuntoutuspäätöksiin, ei voi hakea muutosta valittamalla. Palveluihin tyytymätön voi kuitenkin tehdä muistutuksen terveydenhuollon toimintayksikköön, tai kantelun aluehallintovirastoon. Terveystieteiden tutkimuskeskuksessa **potilasasiamies** tiedottaa potilaan oikeuksista, neuvoo potilaan asemaa ja oikeuksia koskevan lain soveltamiseen liittyvissä asioissa ja avustaa muistutuksen tekemisessä.

Pitkäaikaissairaan/ vammanaisen ihmisen palveluja ja etuuksia

Apuvälineet

Terveyskeskus

Sairaala/apuvälineyksikkö

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Vamman tai sairauden vuoksi arkiselviytyemisessä tarvittavat apuvälineet ovat pääosin asiakkaalle maksuttomia. Apuvälineet annetaan joko omaksi tai käyttöön toistaiseksi tai määräajaksi. **Terveydenhuolto** (terveyskeskukset tai sairaalan apuvälineyksiköt) vastaa lääkinnällisen kuntoutuksen piiriin kuuluvien apuvälineiden ja pienapuvälineiden hankinnasta ja huollosta. Sosiaali- ja terveysministeriö on julkaissut päivitetyn oppaan Valtakunnalliset lääkinnällisen kuntoutuksen apuvälineiden luovutusperusteet 2020, josta saa paljon hyödyllistä lisätietoa lääkinnällisistä apuvälineistä. Se ei kuitenkaan ole sairaanhoitopiirejä sitova ohje, joten eri alueilla on erilaisia toimintakäytäntöjä. Opas löytyy internetistä osoitteella <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/handle/10024/162395>.

Harrastuksiin tarkoitettujen välineiden hankintaan voi hakea määrärahasidonnaista taloudellista tukea **vammaispalveluista**. Sosiaalitoimen vammaispalvelu voi myöntää tukea 50 prosenttia hankintakustannuksista, kun niiden hankintaan liittyy vammasta aiheutuneita erityiskustannuksia.

Asunnon muutostyöt ja asuntoon kiinteästi asennettavat välineet

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Valtion asuntorahasto ARA

Asunnon muutostöinä korvataan vaikeavammaiselle henkilölle vakinaisessa asunnossa tehtävät, vamman tai sairauden vuoksi välttämättömät muutostyöt **vammaispalvelulain** nojalla. Tällaisia ovat esim. kynnysten poistaminen, luiskien rakentaminen tai WC:n laajentaminen. Myös muutostöiden suunnittelukustannukset sekä asuntoon kiinteästi asennettavat välineet korvataan.

Asuntoon kuuluvia välineitä ja laitteita ovat mm. nostolaitteet, turvahälytysjärjestelmät ja ulko-oven sähköinen ovenavausjärjestelmä. Asunnon välittömässä läheisyydessä suoritettavien muutostöiden osalta on yleisenä periaatteena, että vammanaisen henkilön pääsy asuntoon ja sieltä pois turvataan. Muutostöihin ei sisälly omavastuusuutta, sillä asunnon muutostyöt ovat vammaispalvelulaisissa ns. subjektiivisia oikeuksia.

ARAN korjausavustusta myönnetään ikääntyneiden ja vammaisten henkilöiden asuntojen korjaamiseen, jälkiasennushissin rakentamiseen sekä esteettömyysratkaisuihin. Hissi- ja esteettömyysavustusten tarkoituksena on edistää kotona asumista mahdollistamalla liikuntarajoitteisten pääsy asuinrakennukseen ja siinä oleviin yleisiin tiloihin. Lisäksi yli 65-vuotiaat ja vammaiset voivat hakea tukea asunnon sisäisiin korjauksiin Iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden asuntojen korjausavustuksesta. Avustuksen saamisessa on tulo- ja varallisuusrajat. Päätös avustuksesta tulee hakea ennen korjauksen aloittamista. Tarkempia tietoja ara.fi-sivuilta.

Auton hankinta

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Kohtuuhintaisen käytetyn tai uuden auton hankintaan voi saada taloudellista tukea kotikunnan sosiaalitoimesta vammaispalvelulain nojalla. Kunnalla on oikeus määrittellä kohtuullinen hinta. Auton hankintatuki on määrärahasidonnainen ja harkinnanvarainen. Taloudellinen tuki on 50 % kustannuksista. Auton hankintahinnasta vähennetään mahdollinen autoveronpalautus, vanhasta autosta saatava hyvitys ja muu mahdollinen tuki. Taloudellista tukea kannattaa hakea ennen auton ostoa.

Autoon liittyvät muutostyöt

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Sosiaalitoimi voi myöntää vammaispalvelulain mukaan taloudellista tukea vakiomallisen auton välttämättömiin muutostöihin. Yleisimpiä muutostöitä ovat kääntyvä istuin, pyörätuolin nostolaite, ajohallintalaitteet tai ohjaustehostin. Myönnetty muutostyöt sosiaalitoimi korvaa kokonaan. Taloudellinen tuki on vammaispalvelulain määrärahasidonnainen palvelu.

Autoveronpalautus vamman perusteella

Verohallinto

Autoveron palautusta vamman perusteella voi hakea, jos autoa ensi kertaa rekisteröitäessä sen omistajaksi tai osamaksukaupassa haltijaksi on rekisteröity henkilö, jolle liikunta- tai näkövammasta aiheutuva pysyvä haitta-aste on vähintään 80 % ja jonka henkilökohtaiseen käyttöön auto tulee, tai henkilö, jolle vammasta aiheutuva pysyvä haitta-aste on vähintään 60 % ja jolle auton hankinta on hänen toimensa, työnsä tai ammattiin valmistamista varten tapahtuvan opiskelun hoitamiseksi olennaisen tarpeellinen.

Veron palauttamista haetaan OmaVero-palvelun kautta. Lisätietoja palautuksesta ja sen hakemisesta saa vero.fi-sivustolta.

Edunvalvontavaltuus

Digi- ja väestötietovirasto

Henkilö voi itse etukäteen järjestää edunvalvontavaltuutuksella asioidensa hoidon sen varalta, että hän tulee myöhemmin kykenemättömäksi hoitamaan asioitaan esim. heikentyneen terveydentilansa vuoksi. Valtuus tehdään kirjallisesti testamentin tapaan. Valtakirjalla valtuuttaja nimeää haluamansa valtuutetun hoitamaan asioitaan. Valtuutetun tulee suostua tehtävään. Valtuuttaja määrittelee itse ne asiat, joita valtuutus koskee. Valtuus tulee voimaan vasta, kun Digi- ja väestötietovirasto on vahvistanut sen. Vahvistamista voi pyytää siinä vaiheessa, kun valtuuttaja on syystä tai toisesta tullut kykenemättömäksi hoitamaan asioitaan. Vahvistaminen edellyttää lääkärinlausuntoa valtuuttajasta. Myös jo vahvistetun valtuutuksen mahdollinen peruutus on vahvistettava virallisesti.

Eläkettä saavan hoitotuki

Kansaneläkelaitos

Eläkettä saavan hoitotuen maksamisella tuetaan rahallisesti pitkäaikaisesti sairaan tai vammanaisen henkilön selviytymistä jokapäiväisessä elämässä sekä hänen toimintakykynsä ylläpitämistä, kuntoutusta ja hoitoa. Hoitotukeen voi olla oikeus 16 vuotta täyttäneellä Suomessa asuvalla henkilöllä, joka on kokopäiväisesti eläkkeellä. Tuki on jaettu kolmeen tasoon vähintään vuoden kestävä avun, ohjauksen tai valvonnan tarpeen sekä erityiskustannusten perusteella. Avun tarvetta määriteltäessä tarkastellaan selviytymistä henkilökohtaisissa toiminnoissa

(liikkuminen, pukeminen, peseytyminen, ruokailu, kommunikointi), kodinhoitotöissä ja asioinneissa kodin ulkopuolella.

Hoitotukihakemuksen liitteeksi tarvitaan lääkärin C-lausunto, joka ei saa olla puolta vuotta vanhempi. Tukea voidaan maksaa takautuvasti enintään kuuden kuukauden ajalta. Hoitotukea voidaan maksaa myös jatkuvassa julkisessa laitoshoidossa olevalle henkilölle. Hakijan tuloilla ja varallisuudella ei ole vaikutusta hoitotuen määrään, ja se on verotonta tuloa. Hoitotuen määrät ovat vuonna 2022: perushoitotuki 73,00 €, korotettu hoitotuki 159,04 € ja ylin hoitotuki 336,30 € kuukaudessa.

Eläkkeensaajan asumistuki

Kansaneläkelaitos

Eläkkeensaajan asumistukea voi saada henkilö, joka asuu vakinaisesti Suomessa, on pienituloisen ja saa eläkettä, joka oikeuttaa eläkkeensaajan asumistukeen. Eläkkeensaajan asumistukea voi saada vakituisen vuokra- tai omistusasunnon kustannuksista. Asumistuki on 85 % kohtuullisista asumismenoista, joista on vähennetty perusomavastuun ja tulojen mukaan määräytyvän lisäomavastuun yhteismäärä. Perusomavastuu on kaikille sama eli 631,94 € vuodessa (noin 52,66 €/kk) vuonna 2022. Lisäomavastuu on 41,3 % siitä perheen tulojen osasta, joka ylittää tulorajat. Lisäomavastuun tulorajat perhesuhteiden mukaan löytyvät Kelan internet-sivuilta ja niistä saa tietoa myös Kelan palvelunumeroon soittamalla.

Kun haet eläkkeensaajan asumistukea, liitä hakemukseen selvitys asumismenoista (vuokrasopimus, vuokran tai vastikkeen maksukuitti tai muu maksutositte), selvitys omista ja puolison tuloista ja omaisuudesta sekä selvitykset veloista ja velkojen koroista. Hakemuksen voi täyttää joko sähköisesti Kelan asiointipalvelussa tai toimittamalla eläkkeensaajan asumistukilomakkeen Kelaan.

Erityisjalkineet

Terveyskeskus

Jos lääkäri katsoo ortopedisten jalkineiden olevan tarpeelliset, niihin voi saada maksusitoumuksen omasta terveyskeskuksesta. Vuodenaikojen vaihtelu ja tarve useampiin jalkineisiin on otettava huomioon. (Vrt. kohta Apuvälineet)

Erityiskorvaukset

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Vammaispalvelulain mukaan vammaiselle henkilölle korvataan hänen vammansa tai sairautensa edellyttämän tarpeen mukaisesti ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat vamman tai sairauden edellyttämän vaatetuksen ja erityisravinnon hankkimisesta.

Vammaiselle henkilölle voidaan korvata **ylimääräiset vaatekustannukset**, jotka johtuvat vamman tai sairauden aiheuttamasta vaatteiden tavanomaista suuremmasta kulumisesta tai siitä, että henkilö ei vammansa vuoksi voi käyttää valmiina ostettavia vaatteita tai jalkineita (tällä ei tarkoiteta lääkinnällisenä apuvälineenä annettavia jalkineita, ks. kohta Apuvälineet). Vaatekustannusten korvaaminen on määrärahasidonnainen tuki, jolla korvataan tavanomaisen vaatetuksen ja erityisvaatetuksen välinen erotus.

Vammaiselle henkilölle voidaan korvata **ylimääräiset kustannukset, jotka aiheutuvat erityisravinnosta** tai erityisravintovalmisteista, joita henkilö joutuu käyttämään pitkäaikaisesti ja säännöllisesti. Ylimääräisten ravintokustannusten korvaaminen on määrärahasidonnainen tuki, jolla korvataan vammaiselle henkilölle erityisravinnon hankkimisesta aiheutuvat

ylimääräiset kustannukset. Vamman tai sairauden edellyttämä erityisravinnon tai -valmisteen käyttö tulee olla lääketieteellisesti yksityiskohtaisesti selvitetty. Korvauksen suuruutta määrittäessä otetaan huomioon myös ensisijaisten tukimuotojen kautta saatu taloudellinen apu. Eräitä klinisiä ravintovalmisteita voidaan korvata sairausvakuutuslain nojalla (Kela).

Hengityshalvausstatus

Sairaala

Hengityshalvaus ei ole lääketieteellinen diagnoosi, vaan hallinnollinen päätös, joka koskee elämää ylläpitävän hengityshoidon järjestämistä. Hengityshalvauskriteerien täyttymisen tulokinta ja hoidon ylläpito voivat jonkin verran vaihdella eri sairaanhoitopiireissä, eikä kaikilla hengityslaitetta käyttävillä ole statusta. Hengityshalvausstatukseen liittyvät määritelmät ja ohjeistukset perustuvat sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annettuun lakiin ja sen nojalla annettuun asetukseen. Hengityshalvausstatukseen saanut henkilö katsotaan laitoshoidon piirissä olevaksi, vaikka asuisi kotona. Hänen tarvitsemansa tuki kotiin tai sairaalaan järjestetään ympärivuorokautisesti sairaalan toimesta. Sairaala vastaa myös kuntoutuspalveluista.

Henkilökohtainen apu

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Vammaispalvelulain mukaisen henkilökohtaisen avun järjestäminen vaikeavammaiselle henkilölle on ns. subjektiivinen oikeus. Näin ollen tarvittavat henkilökohtaisen avun palvelut eivät ole kunnan määrärahoihin sidottuja. Henkilökohtaisella avulla tarkoitetaan vaikeavammaisen henkilön välttämätöntä avustamista kotona ja kodin ulkopuolella. Tällä tarkoitetaan avustamista päivittäisissä toimissa, työssä ja opiskelussa, harrastuksissa, yhteiskunnallisessa osallistumisessa tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämisessä.

Henkilökohtaisena avustajana ei pääsääntöisesti voi toimia vaikeavammaisen henkilön omainen tai muu läheinen henkilö, ellei sitä erityisen painavasta syystä ole pidettävä vaikeavammaisen henkilön edun mukaisena. Henkilökohtainen apu on järjestettävä päivittäisiin toimiin, työhön ja opiskeluun siinä laajuudessa kuin hakija sitä välttämättä tarvitsee. Harrastuksiin, yhteiskunnalliseen osallistumiseen tai sosiaalisen vuorovaikutuksen ylläpitämiseen myönnettävän henkilökohtaisen avun tuntimäärä on lähtökohtaisesti vähintään 30 h/kk.

Kunta voi järjestää henkilökohtaista apua kolmella eri tavalla tai yhdistelemällä niitä:

- Kunta voi korvata vaikeavammaiselle henkilölle henkilökohtaisen avustajan palkkaamisesta aiheutuvat kustannukset, jolloin vaikeavammaisen toimii työnantajana. Vaikeavammaista henkilöä on tarvittaessa ohjattava ja autettava avustajan palkkaukseen liittyvissä asioissa.
- Kunta voi antaa vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalveluiden hankkimista varten palvelusetelin.
- Kunta voi hankkia vaikeavammaiselle henkilölle avustajapalvelut julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta.

Intervallihoido

Terveyskeskus

Sosiaalitoimi

Intervallihoido tarkoittaa lyhytaikaisia hoitopaketteja kodin ulkopuolella. Sen tavoitteena on tukea vaikeavammaisen kotona asumista ja omaishoitajan jaksamista. Hoito voidaan toteuttaa terveyskeskusten vuodeosastoilla, vanhusten tai vammaisten palveluasumisyksiköissä.

Invalidivähennys

Verovirasto

Kunnallis- ja valtionverotuksessa verovelvolliselle myönnetään pysyvän vamman haitta-asteen perusteella invalidivähennys. Vähennyksen saamiseksi tulee esittää lääkärintodistus, josta ilmenee invaliditeetin haitta-aste, haitan pysyvyys ja alkamisajankohta. Tietoa ei voi ilmoittaa OmaVerossa (lomake 50A, kohta 12). Invaliditeetin on oltava vähintään 30 %. Työkyvyttömyyseläkkeellä olevalla katsotaan olevan oikeus täyteen vähennykseen (100 %) ja osatyökyvyttömyyseläkkeellä olevalle haitta-asteeksi määritellään 50 %, ellei lääkärintodistuksella muuta osoiteta.

Tuloverolain mukainen kunnallisverotuksen invalidivähennys (104§) ja Valtionverotuksen invalidivähennys (126§) on kumottu alkaen 1.1.2023 ns. sote-uudistukseen liittyen.

Kotihoito

Kotikunnan sosiaali- ja terveydenhuolto

Sosiaalitoimi/kotipalvelu

Terveyskeskus/kotisairaanhoido

Joissakin kunnissa kotipalvelu ja kotisairaanhoido ovat yhdistyneet sosiaali- ja terveydenhuollon yhdistymisen myötä ja löytyvät kunnasta kotihoidon palvelunimikkeellä. Kotihoito on asiakkaan kotona tapahtuvaa henkilökohtaiseen hoivaan ja huolenpitoon sekä sairaanhoitoon liittyvää palvelua.

Kotipalvelua on mahdollisuus saada toimintakyvyn alenemisen, perhetilanteen, sairauden, vamman tai muun vastaavan syyn perusteella. Kotipalveluna voi saada kodinhoitajan antamaa työapua ja erilaisia tukipalveluja. Kotipalvelu avustaa arkipäivän askareissa sekä henkilökohtaisissa toiminnoissa. Siivouspalvelua ei ole nykyisin mahdollista saada kotipalveluna, mutta joissain kunnissa kylläkin ns. kotipalvelun tukipalveluna. Tukipalveluja ovat lisäksi mm. ateriapalvelu, kylvetyspalvelu ja vaatehuolto. Kotipalvelu ja tukipalvelut ovat asiakkaalle maksullisia. Lisätietoa maksuista mm. kuntaliitto.fi/sosiaali- ja terveysasiat.

Kotisairaanhoido sisältää kotisairaanhoidajan palvelut ja hoitotarvikkeiden jakelun. Kotisairaanhoidaja voi tehdä kotikäyntejä ja avustaa lääkinnällisissä toimenpiteissä. Kotisairaanhoidosta laskutetaan asiakasta asiakasmaksulain mukaisesti.

Kotitalousvähennys hoiva- ja hoitotyöstä

Verotoimisto

Kotitalousvähennystä voi verotuksessa hakea ostetun hoivan tai hoidon työn osuudesta. Vähennys on henkilökohtainen ja sen omavastuu 100 €. Vähennyksen enimmäismäärä on 3500 € vuodessa. Lisätietoa kotitalousvähennykseen oikeuttavista toisista vero.fi-sivuilta.

Kuljetuspalvelut

Sosiaalitoimi/liikkumista tukevat palvelut

Sosiaalitoimi/vammaispalvelut

Esteetön joukkoliikenne on ensisijainen kulkemisen muoto, ml. kutsu- ja palveluliikenne. Sosiaalihuoltolain mukaan kunnan on järjestettävä **liikkumista tukevia palveluja** henkilöille, jotka eivät pysty käyttämään julkista liikennettä. Jos ei ole oikeutta vammaispalvelulain mukaisiin kuljetuspalveluihin, mutta ei pysty kulkemaan julkisella liikenteellä sairaudesta johtuen, voi palvelua hakea. Palvelu on määrärahasidonnainen ja se on kohdennettu eniten tarvitseville. Matkoista maksetaan omavastuuosuus, joka vastaa julkisen liikenteen taksoja.

Vammaispalvelulain mukainen **kuljetuspalvelu** on tarkoitettu vaikeavammaisille. Vaikeavammaiseksi katsotaan henkilö, joka ei ilman kohtuuttomia vaikeuksia voi käyttää julkisia joukkoliikennevälineitä. Kunnan erityisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvat välttämättömät opiskelu- ja työmatkat sekä vähintään 18 muuta ns. vapaa-ajan matkaa kuukaudessa. Nämä matkat voivat ulottua henkilön asuinkunnan tai lähikuntien alueelle. Matkat liittyvät asioimiseen, virkistykseen ja yhteiskunnalliseen osallistumiseen. Matkoista maksetaan omavastuuosuus, joka vastaa julkisen liikenteen taksoja. Oman auton käyttö ei estä kuljetuspalvelujen hakemista, jos niihin on perusteltu tarve.

Kunta voi järjestää kuljetukset myös yhteiskuljetuksina, palvelulinjoja hyväksikäyttäen tai erilaisten matkojen yhdistelykeskuksien avulla. Järjestämistapa ei saa rajoittaa vammaisen henkilön tosiasiallista mahdollisuutta käyttää kuljetuspalvelua. Mikäli esim. yhteiskuljetukset eivät sovi henkilölle vammasta/sairaudesta johtuvasta syystä, on kuljetuspalvelut järjestettävä yksilölliset tarpeet huomioon ottavalla tavalla.

Kuntoutusavustus

Kansaneläkelaitos

Kuntoutusavustus on harkinnanvarainen etuus, jolla voidaan tukea kuntoutujan työllistymistä Kelan järjestämän kuntoutuksen jälkeen. Avustuksen määrä harkitaan hakijan yksilöllisen tilanteen perusteella ja se on enintään kuntoutusrahan suuruisen. Kuntoutusavustusta voidaan myöntää tilanteissa, joissa henkilöllä ei ole oikeutta työttömyyspäivärahaan, työmarkkinatukeen tai koulutuspäivärahaan. Avustus on verollista tuloa.

Kuntoutusohjaus

Sairaala

Terveyskeskus

Sosiaalitoimi/vammaispalvelut

TE-toimisto

Kuntoutusohjaajan tehtävänä on tukea vammaista henkilöä ja hänen perhettään eri elämäntilanteissa sekä neuvoa yhteiskunnan palveluiden käytössä. Asiakkaat ohjautuvat kuntoutusohjaukseen yleensä hoitavan tahon aloitteesta. Sitä järjestävät mm. sairaalat, kunnat, järjestöt ja TE-toimisto. Kuntoutusohjauksen sisältö riippuu sen tarjoajasta. Kuntoutusohjaajaan voi ottaa yhteyttä myös asiakas itse, hänen lähiyhteisönsä, sosiaali- tai terveydenhuollon edustaja tai jokin muu viranomais. Kuntoutusohjaus on asiakkaalle maksutonta.

Vammaispalvelulain mukaisen kuntoutusohjauksen tarkoituksena on vammaisen henkilön sosiaalisen toimintakyvyn ja kuntoutusedellytysten tukeminen ja parantaminen antamalla hänelle tietoa yhteiskunnan palveluista ja aktivoimalla häntä palvelujen käyttäjäksi.

Kuntoutus- ja osakuntoutusraha

Kansaneläkelaitos

Kuntoutuksen ajalta on mahdollisuus saada kuntoutusrahaa turvaamaan kuntoutujan toimeentuloa. Kela maksaa kuntoutus- tai osakuntoutusrahaa, kun kuntoutuksen tavoitteena on kuntoutujan työelämässä pysyminen, työelämään palaaminen tai sinne pääsy. Kuntoutusrahaan on oikeus 16–67 -vuotiaalla henkilöllä, jolla on hyväksytty kuntoutuspäätös esim. Kelasta, kunnasta tai työterveyshuollosta. Lyhytkestoisissa kuntoutuksissa kuntoutusraha maksetaan jälkikäteen osallistumistodistuksen perusteella. Osakuntoutusrahaa on mahdollista saada, jos työaika on lyhennetty vähintään 40 % normaalista

päiväkohtaisesta työajasta kuntoutuksen vuoksi. Osakuntoutusrahan määrä on puolet täyden kuntoutusrahan määrästä. Kuntoutusrahat määräytyvät vuositulon perusteella ja ne ovat verollista tuloa. Kuntoutusrahan määräytymisestä saa tarkempia lisätietoja Kelasta.

Kuntoutus- ja osakuntoutusrahaa ei voi enää vuonna 2022 hakea Lihastautiliiton järjestämiin kursseihin osallistumisesta.

Kuntoutustuki

Kansaneläkelaitos

Työeläkelaitokset

Määrääjäksi myönnettävällä kuntoutustuella pyritään edistämään saajan työhön paluuta. Tuen edellytyksenä on hoito- tai kuntoutussuunnitelma, joka sisältää jäljellä olevan työkyvyn selvittämiseen tai työkyvyn ylläpitämiseen liittyvät kuntouttavat toimenpiteet. Myös kuntoutussuunnitelman valmistelun ajalle voidaan myöntää kuntoutustukea. Kuntoutustuki on saman suuruinen kuin työkyvyttömyyseläke. Osakuntoutustuki on osatyökyvyttömyyseläkkeen suuruinen. Se voidaan myöntää työhön paluun tukemiseksi esim. täyden kuntoutustuen päättyessä.

Laitoshoito

Terveydenhuolto

Sosiaalitoimi

Laitoshoitoa on sekä lyhyt- että pitkäaikaista. Pitkäaikainen laitoshoito on tarkoitettu henkilöille, joille ei voida järjestää tarvittavaa ympärivuorokautista hoitoa kotona tai palveluasunnossa. Laitoshoidon tarpeen määrittää aina lääkäri ja se toteutetaan yleensä terveyskeskusten vuodeosastoilla tai sosiaalitoimen vanhustenhuollon laitoksissa. Laitoshoidon maksut (692 €/v) kerryttävät asiakasmaksulain mukaista maksukatkoa. (vrt. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut).

Liikkumisesteisen pysäköintitunnus

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom

Liikkumisesteisen pysäköintitunnus (ent. vammaisen pysäköintilupa) voidaan myöntää, jos myöntämisen edellytykset lääkärintuomuksen perusteella täyttyvät. Päätöksen siitä, täyttyvätkö myöntämisen edellytykset, tekee lääkäri.

Pysäköintitunnuksen myöntämisen edellytykset:

- Sairaudesta, viasta tai vammasta johtuva haitta estää henkilöä itsenäisesti kävelemästä ja tästä liikkumista vaikeuttavasta sairaudesta, viasta tai vammasta johtuva haitta kuuluu vähintään haittaluokkaan 11 (Työtapaturma- ja ammattitautilaki 459/2015, 84§).
- Jos vammaisuus aiheutuu heikentyneestä näöstä, on näöntarkkuuden oltava paremmassa silmässä enintään 0,1, tai näkökyky kokonaisuudessaan arvioiden on vähintään haittaluokan 17 mukainen.
- Vaikeasti vammaisen henkilön kuljettamista varten tunnus voidaan myöntää, jos kuljetettavalla on säännöllinen tai usein toistuva kuljetustarve eikä hän selviydy kuljetuksen jälkeen ilman saattajaa.

Vammaisen henkilön pysäköintilupaa haetaan Ajoarman palvelupisteestä tai sähköisesti Traficomin Oma asiointi -palvelun kautta. Voit hakea samalla myös vapautusta ajoneuvoveron perusverosta. Tunnusta voidaan käyttää siinä ajoneuvossa, jossa luvanhaltija on itse kuljettajana tai kuljetettavana. Pysäköintitunnus kelpaa kaikissa Euroopan unionin jäsenvaltioissa. Liikkumisesteisen pysäköintitunnus ei suoraan oikeuta pysäköimään yksityisillä alueilla, vaan niillä on noudatettava

alueiden omia pysäköimisen sääntöjä ja liikennemerkkejä. Pysäköintitunnuksen soveltuvuus kannattaa varmistaa aluetta valvovalta yritykseltä tai kiinteistön omistajalta.

Lääkinnällinen kuntoutus

Kansaneläkelaitos

Terveyskeskus

Sairaala

Kela järjestää alle 65-vuotiaille vaativaa lääkinällistä kuntoutusta. Lisäksi Kela järjestää harkinnanvaraista lääkinällistä kuntoutusta sekä ammatillista kuntoutusta. Vaativana lääkinällisenä kuntoutuksena voidaan myöntää mm. fysioterapiaa, puheterapiaa, toimintaterapiaa, neuropsykologista kuntoutusta sekä laitostuntoutusjaksoja. 65-vuotta täyttäneiden henkilöiden osalta lääkinällisen kuntoutuksen vastuu kuuluu julkiselle **terveydenhuololle**. Terveystuolto voi myöntää myös sopeutumisvalmennusta.

Kuntoutuksen sujuvuuden kannalta on tärkeää laatia yhdessä hoitavan tahon kanssa **kuntoutussuunnitelma**. Se sisältää suosituksen niin terapioista kuin tarvittaessa arvion myös laitostuntoutuksen tarpeesta. Kelan vaativan lääkinällisen kuntoutuksen käynnistämiseksi julkisessa terveydenhuollossa laadittu kuntoutussuunnitelma on välttämätön. Laadittu suunnitelma on voimassa 1-3 vuotta.

Lääkkeiden erityiskorvaus

Kansaneläkelaitos

Lääkemääräyksellä (resepti) määrätty lääkkeet, kliiniset ravintovalmisteet ja pitkäaikaisen ihotaudin hoitoon käytettävät perusvoiteet voidaan korvata sairausvakuutuksesta, jos Lääkkeiden hintalautakunta (Hila) on vahvistanut lääkkeelle korvattavuuden. Lisäksi lääke tulee määrätty tarpeelliseksi katsottuun sairauden hoitoon.

Hila voi rajoittaa lääkkeen erityiskorvattavuuden koskemaan tiettyä sairauden muotoa tai vaikeusastetta. Esim. kliinisestä ravintovalmisteesta voidaan maksaa korvaus, kun Hila on vahvistanut valmisteelle korvattavuuden, ja asiakkaalla on Kelan myöntämä korvausoikeus kliinisiin ravintovalmisteisiin. Oikeutta lääkkeen erityiskorvaukseen, rajoitettuun korvaukseen tai kliinisen ravintovalmisteiden korvaukseen haetaan Kelasta lääkärin kirjoittamalla B-lausunnolla. Osa lääkeaineista on sekä rajoitetusti peruskorvattavia että rajoitetusti erityiskorvattavia samoilla lääketieteellisillä edellytyksillä. Lisätietoa lääkekorvauksista saa Kelasta.

Matkakorvaukset

Kansaneläkelaitos/kela-taksi

Kansaneläkelaitos/ yöpymisraha

Sairauden tutkimuksista ja hoidosta aiheutuneet matkakustannukset korvataan sairausvakuutuslain nojalla siltä osin kuin ne yhteen suuntaan tehtyä matkaa kohden ylittävät omavastuusuuden (omavastuu 25 €/suunta). Kuntoutuksesta aiheutuneet tarpeelliset ja kohtuulliset matkakustannukset korvataan kuntoutujalle kuntoutuslakiin perustuvan kuntoutuspäätöksen nojalla. Kela korvaa matkakustannuksia pääasiassa halvimman matkustustavan mukaan ja sairauden vuoksi tehtyt matkat pääsääntöisesti lähimpään hoitopaikkaan. Jos asiakkaan pitkäaikaissairaus edellyttää taksin käyttöä, tarvitsee asiakas tätä varten terveydenhuollon edustajan laatiman todistuksen (SV67), jonka voi saada myös toistaiseksi voimassa olevana. Saattajan tarpeellisuuden välttämättömyydestä kannattaa pyytää esim. hoitohenkilökunnalta todistus.

Kaikki matkat (ml. alle omavastuun jääneet) kerryttävät vuotuista matkakattoa (300 €/vuosi) ja sen ylittymisen jälkeen matkakustannukset korvataan kokonaan. Säilytä kuitti tai muu luotettava selvitys matkastasi aiheutuneista kustannuksista. Kela voi pyytää sinulta kuittia myöhemmin. Kelan toimisto seuraa vuotuisen matkakaton täyttymistä ja lähettää sen täytyttyä automaattisesti asiakkaalle vuosiomavastuukortin (SV 191). Matka tulee tilata alueellisesta tilausnumerosta korvauksen saamiseksi. Korvausta taksimatkastasta ei voi hakea jäkikäteen Kelasta. Kela-taksin tilausnumerot muuttuivat 1.1.2022 alkaen. Jokaisessa maakunnassa on kaksi palveluntuottajaa, joilta Kelan korvaamat taksimatkat tilataan. Kela-taksia ei voi enää vuonna 2022 käyttää Lihastautiliiton järjestämiin kursseihin osallistumiseen.

Kelan maksamaa yöpymisrahaa voi saada, jos joutuu matkan aikana tutkimuksen, hoidon tai liikenneolosuhteiden takia yöpymään majoitusliikkeessä, tutkimus- tai hoitolaitoksen majoituksessa. Kuntoutuja voi saada yöpymisrahaa, mikäli tulee huonojen liikenneyhteyksien vuoksi päivää aikaisemmin kuntoutusjaksolle. Kun haet korvausta yöpymiskustannuksista, säilytä kuitti itselläsi 6 kuukauden ajan. Sitä voidaan pyytää tarvittaessa.

Omaishoidon tuki

Sosiaalitoimi

Omaishoidolla tarkoitetaan kokonaisuutta, joka muodostuu hoidettavalle annettavista palveluista sekä omaishoitajalle myönnettävästä hoitopalkkiosta ja omaishoitajan vapaan ajaksi annettavista palveluista. Lakiin omaishoidon tuesta perustuva palvelu on riippuvainen kunnan määrärahoista. Tuen myöntämisen perusteena on henkilön hoidon, huolenpidon ja tukemisen tarve. Tukea myönnettäessä laaditaan hoito- ja palvelusuunnitelma sekä tehdään omaishoitosopimus omaishoitajan ja kunnan välillä. Tukea maksetaan vammaisen henkilön hoitajalle, joka on omainen tai muu läheinen henkilö. Maksettava palkkio on hoitajalle verollista tuloa. Eläkkeellä olevan omaishoitajan kannattaa tarkistaa tuen vastaanottamisen vaikutus omaan eläkkeeseen ja verotukseen.

Omaishoidon tuesta sopimuksen tehneellä omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään kaksi vuorokautta kalenterikuukautta kohti. Omaishoitajalla on kuitenkin oikeus vähintään kolmeen vapaavuorokauteen kuukaudessa, jos hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin. Omaishoitajan lakisääteisen vapaan aikana hoidettavalle järjestettävistä palveluista saa periä asiakasmaksun. Omaishoitajan vapaan tai muun poissaolon aikainen sijaishoito voidaan järjestää hoidettavan kotiin myös sijaishoitajan ja kunnan kanssa tehtävällä toimeksiantosopimuksella.

Palveluasuminen

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Palveluasuminen tarkoittaa itsenäistä asumista, riittäviä palveluita ja hyvää asumisturvallisuutta ympäri vuorokauden. Siihen kuuluvat asunto, asumiseen liittyvät palvelut ja avustaminen. Vammaispalvelulain perusteella kunnan on järjestettävä palveluasuminen henkilölle, joka tarvitsee vammansa vuoksi toisen henkilön apua päivittäisissä toiminnoissa suoriutuakseen jatkuvasti tai erityisen runsaasti, eikä kuitenkaan ole jatkuvan laitoshoidon tarpeessa. Palveluasuminen on ns. subjektiivinen oikeus.

Palveluasuminen voidaan järjestää vammaispalvelulain nojalla vaikeavammaiselle henkilölle joko esim. omassa kodissa, palveluasumisyksikössä tai palvelutalossa. Omassa kodissa järjestetyn palveluasumisen toteuttamismuotoina voivat olla esim. kotipalvelukäynnit, henkilökohtaisen avustajan palvelu,

omaishoidon tuki, kotisairaanhoidon palvelut, asunnon muutostyöt ja turvapuuhelinjärjestelyt. Palvelut ovat maksuttomia ja perustuvat yksilölliseen palvelusuunnitelmaan. Palveluja ja tukitoimia tulee järjestää tarpeenmukainen määrä. Mikäli palveluasumispäätös on tehty palvelutaloon, maksaa sosiaalitoimi palvelutalolle avustamisesta ja palveluista kuukausimaksua.

Palveluseteli

Terveystieteiden tutkimuskeskus

Sosiaalitoimi

Palvelusetelillä voi hankkia sellaisia sosiaali- ja terveystieteiden palveluja, jotka kunnan tai kuntayhtymän on velvollisuus järjestää asukkailleen. Kunta tai kuntayhtymä päättää, ottaako se palvelusetelin käyttöön ja mihin palveluihin se antaa setelin. Jos asiakas tai potilas ei halua käyttää palveluseteliä, kunnan on ohjattava hänet muulla tavoin järjestettävien palvelujen piiriin. Palveluseteliä voi hakea asuinkunnan terveystieteiden tutkimuskeskuksesta ja muista kunnan palveluyksiköistä, jotka myös antavat lisätietoja palvelusetelistä. Kunnat pitävät luetteloa hyväksymistään palvelujen tuottajista. Palvelusetelin arvo voi olla tasasuuruinen tai riippuvainen asiakkaan tuloista. Kunnan tulee kuitenkin määrätä palvelusetelin arvo siten, että se on asiakkaan kannalta kohtuullinen.

Palvelusuunnitelma/Asiakassuunnitelma

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Laki sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeudesta velvoittaa sosiaalitoimen viranhaltijan laatimaan yhteistyössä asiakkaan kanssa palvelu-, hoito- tai muun vastaavan suunnitelman, jollei kyseessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus tai jollei suunnitelman laatiminen muutoin ole ilmeisen tarpeetonta. Palvelusuunnitelma on suunnitelma niistä palveluista ja tukitoimista, joita henkilö tarvitsee selviytyäkseen jokapäiväisestä elämästä. Suunnitelman keskeinen tavoite on, että vammaisen henkilön itsemääräämisoikeutta vahvistetaan ja hänen mielipiteensä, toivomuksensa, yksilöllinen avuntarpeensa ja elämäntilanteensa otetaan vahvemmin huomioon palveluja ja tukitoimia suunniteltaessa sekä niistä päätettäessä.

Palvelusuunnitelmasta on käytävä ilmi riittävän yksityiskohtaisesti vammaisen henkilön yksilöllinen toimintakyky, elämäntilanne ja palvelutarpeeseen liittyvät seikat, joilla on merkitystä palvelujen sisällöstä, järjestämistavasta ja määrästä päätettäessä. Palvelusuunnitelmaan sisältyy perehtyminen henkilön tämänhetkiseen elämäntilanteeseen sellaisena kuin henkilö sen itse kokee, kuvaus henkilön palveluista ja tuen tarpeesta nyt ja tulevaisuudessa, henkilön itsensä määrittelemät tarpeet ja voimavarat sekä allekirjoitukset. Huomioitavaa on, että palvelusuunnitelma ei ole suoranaisesti sellainen asiakirja, jonka perusteella henkilölle syntyisi oikeus vaatia suunnitelmaan sisältyviä palveluja ja tukitoimia. Päätökset palveluista tehdään erikseen hakemusten perusteella. Palvelusuunnitelmaan kirjattuja seikkoja ei kuitenkaan ilman perusteltua syytä voi sivuuttaa päätöksenteossa.

Päivätoiminta

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Vaikeavammaisten henkilöiden päivätoimintaan katsotaan vammaispalvelulain mukaan kuuluvaksi kodin ulkopuolella järjestetty itsenäisessä elämässä selviytymistä tukeva ja sosiaalista vuorovaikutusta edistävä toiminta. Vaikeavammaisena pidetään työkyvyttöntä henkilöä, jolla vamman tai sairauden aiheuttaman erittäin vaikean toimintarajoituksen vuoksi ei ole

edellytyksiä osallistua sosiaalihuoltolaissa tarkoitettuun työtoimintaan ja jonka toimeentulo perustuu pääosin sairauden tai työkyvyttömyyden perusteella myönnettäviin etuuksiin. Päivätoimintaa on järjestettävä kunnassa mahdollisuuksien mukaan siten, että vaikeavammaisen henkilö voi niin halutessaan osallistua toimintaan viitenä päivänä viikossa tai tätä harvemmin, jos hän kykenee osallistumaan työtoimintaan osa-aikaisesti tai siihen on muu hänestä johtuva syy.

Sairaus- ja osasairauspäiväraha

Kansaneläkelaitos

Kela korvaa sairauspäivärahalla alle vuoden kestävästä työkyvyttömyyden aiheuttamasta ansionmenetystä. 16–67 -vuotiaalle henkilölle maksetaan työkyvyttömyyden ajalta vahvistetun verotuksen mukaisiin työtuloihin perustuvaa sairauspäivärahaa. Myös alle 68-vuotias eläkkeensaaja, joka tekee työtä eläkkeellä ollessa, voi olla oikeutettu sairauspäivärahaan sairastuessaan. Omavastuuajan jälkeen päivärahaa maksetaan lääkärintodistuksen perusteella. Omavastuuajaa ei ole, jos työkyvyttömyys alkaa tai jatkuu välittömästi sitä edeltävän kuntoutusrahan tai osasairauspäivärahan jälkeen.

Sairauspäivärahan hakuaika on kaksi kuukautta työkyvyttömyyden alkamisesta. Sairauspäivärahaa maksetaan korkeintaan 300 arkipäivältä eli noin vuoden ajan. Kun sairauspäivärahaa on maksettu 60 päivää, Kelan tulee selvittää saajan kuntoutustarve. Sairauspäivärahan maksaminen 90 arkipäivän jälkeen edellyttää työterveyslääkärin lausuntoa jäljellä olevasta työkyvystä sekä työssä jatkamisen mahdollisuuksista. Kela tiedottaa kuntoutusmahdollisuuksista tai eläkkeen hakemisesta, kun päivärahaa on maksettu 150 arkipäivältä. Työterveyshuolto arvioi tarvittaessa jäljellä olevan työkykyä myös ennen kuin sairauspäivärahaa on maksettu 150 ja 230 päivää. Kela selvittää kuntoutustarpeen myös ennen kuin sairauspäivärahaa on maksettu 150 ja 230 päivää.

Osasairauspäivärahan tarkoitus on tukea työkyvyttömän henkilön työssä pysymistä ja paluuta työelämään pitkän sairausloman jälkeen. Tällöin on mahdollisuus osin työskennellä ja osin olla sairauslomalla. Kyseessä on vapaaehtoinen järjestely, johon tarvitaan sekä työntekijän että työnantajan suostumus. Osasairauspäiväraha on tarkoitettu 16–67 -vuotiaalle kokoaikatyötä tekeväälle työntekijälle tai päätoimiselle yrittäjälle. Osasairauspäivärahaa maksetaan ilman omavastuuajaa, kun se jatkuu välittömästi sairauspäivärahan tai kuntoutusrahan jälkeen. Jos osasairauspäivärahaa haetaan suoraan ilman edeltävää sairauspäivärahaa, osasairauspäivärahassa on omavastuuajaa. Omavastuuajana työntekijän on oltava kokonaan poissa työstä, ja osa-aikainen työskentely voi alkaa vasta tämän jälkeen. Määrällisesti osasairauspäiväraha on puolet sairauspäivärahasta. Enimmäisaika on 120 arkipäivää. Työajan ja palkan tai yrittäjällä työmäärän tulee vähentyä 40–60 % aiemmasta.

Sopeutumisvalmennus

Kansaneläkelaitos

Sosiaalitoimi/vammaispalvelut

Sopeutumisvalmennuksella tuetaan vammaista henkilöä ja hänen perhettään vammasta tai sairaudesta johtuvassa muuttuneessa elämäntilanteessa. Sen tavoitteena on edistää vammaisen henkilön ja hänen perheensä toimintakykyä ja lisätä voimavaroja. Tärkeänä tavoitteena on myös vertaistuen hyödyntäminen. Sopeutumisvalmennusta rahoittaa **Kela** ja sitä toteuttavat mm. vammaisjärjestöt ja kuntoutuslaitokset kursseina, jotka sisältävät ryhmämuotoista toimintaa, keskusteluryhmiä ja asiantuntijaluentoja. Sopeutumisvalmennukseen hakemista varten

tarvitaan terveydenhuollossa tehty kuntoutussuunnitelma tai lääkärintodistus, jossa kyseistä kuntoutusta on suositeltu.

Vammaispalvelulain mukaiseen sopeutumisvalmennukseen kuuluu neuvonta, ohjaus ja valmennus vammaisen henkilön ja hänen lähiyhteisönsä sosiaalisen toimintakyvyn edistämiseksi. Sopeutumisvalmennuksen tarkoituksena on opetella elämään vammaan tai sairauden kanssa arjessa ja löytää ratkaisuja erilaisiin käytännön haasteisiin. Sopeutumisvalmennuksen sisältöä ei vammaispalvelulainsäädännössä ole tarkemmin yksilöity. Tavoite on kuitenkin aina sosiaalisen toimintakyvyn edistäminen. Sopeutumisvalmennuksen yksilö- tai perhekohtaisia muotoja voivat olla mm. kommunikaation edistämistä koskeva opetus. Sopeutumisvalmennus on määrärahasidonnainen palvelu.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut

Terveystieteiden tutkimuskeskus

Sosiaalihuolto

Maksukatto

Maksukyvyn huomioon ottaminen

Sosiaali- ja terveydenhuollon **asiakasmaksu** voi olla tasasuuruinen (esim. terveyskeskusmaksu), jolloin siihen eivät vaikuta asiakkaan tulot, tai maksu voi määräytyä asiakkaan maksukyvyn mukaan (esim. pitkäaikaisen laitoshoidon maksu). Laki määrittää asiakasmaksujen rajat, joissa kunnat päättävät niiden suuruuden. Asiakasmaksuissa on alueellisia eroja.

Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksulain uudistuksessa säädetty muutokset koskien **maksukattoa** tulivat voimaan vuoden 2022 alussa. Maksukattoa on laajennettu koskemaan myös suun terveydenhuollosta, terapiasta, tilapäisestä kotisairaanhoidosta ja tilapäisestä kotisairaalahoidosta sekä tietyistä etäpalveluista perittäviin asiakasmaksuihin. Jatkossa maksukattoa kerryttävät myös asiakasmaksut, joiden suorittamiseen on myönnetty toimeentulotukea. Palvelun käyttäjän on itse seurattava maksukaton kertymistä, jota varten saa omasta terveyskeskuksesta seurantakortin. Alkuperäiset kuitit on säilytettävä ja pyydettyä esitettävä. Alle 18-vuotiaiden käyttämistä palveluista perityt maksut lasketaan yhteen hänen huoltajansa maksujen kanssa. Maksukaton täytyttyä terveyskeskus tai muu julkinen terveydenhuolto antaa pyydettyä ns. vapaakortin. Vuonna 2022 maksukatto on 692 €.

Asiakasmaksulain (11§) mukaan kunnan tulee jättää **maksu perimättä tai sitä on alennettava** siltä osin kuin yksittäiseltä asiakkaalta periminen vaarantaa henkilön tai perheen toimeentulon edellytyksiä tai henkilön lakisääteisen elatusvelvollisuuden toteuttamista. Ota yhteyttä palveluun, jonka maksuista haet alennusta tai vapautusta. Koska vapautus perustuu maksukyvyn esteisiin, on siitä toimitettava tarvittavat tositteet. Kunnan nettisivuilla saattaa olla ohjeistus hakemuksen tekemiseen. Tämä ei koske **terveydenhuollon** tasasuuruista maksuja, esim. terveyskeskuskäyntimaksu tai hampaanhoidon maksut. Niistä ei voi hakea alennusta, mutta tietyt asiakasryhmät on laissa vapautettu maksuista. **Erikoissairaanhoidossa** pitkäaikaisen laitoshoidon maksussa otetaan huomioon potilaan ja perheen maksukyky. Sen huomioimiseksi tulee ottaa yhteyttä sairaalaan, jossa on ollut hoidossa. Sen sijaan poliklinikkamaksut ja lyhytaikainen laitoshoido eivät kuulu pykälän piiriin.

Taloudellinen tuki hankintoihin

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Sosiaalitoimi voi myöntää vammaispalvelulain määrärahasidonnaisena palveluna taloudellista tukea päivittäisistä toiminnoista suoriutumiseksi tarvittaviin välineisiin, koneisiin

ja laitteisiin. Tuki on 50 % hankintakustannuksista. Vakiomalliseen välineeseen, koneeseen tai laitteeseen tehty vammaan edellyttämät välttämättömät muutostyöt korvataan kuitenkin kokonaan. Hankittavan välineen tai laitteen on helpotettava vammaisen henkilön arkiselviytymistä.

Työkyvyttömyyseläkkeet

*Työeläkelaitokset/osa- ja työkyvyttömyyseläke
Kansaneläkelaitos/työkyvyttömyyseläke
Kansaneläkelaitos/lapsikorotus*

Työkyvyttömyyseläkkettä voi saada, jos työkyky on heikentynyt sairauden tai vammaan vuoksi vähintään vuoden. Alle vuoden kestävään työkyvyttömyyteen voi hakea Kelan sairauspäivärahaa. Alle 20-vuotiaalle nuoren kuntoutusraha on eläkkeeseen nähden ensisijainen. Työkyvyttömyyseläkkeen ohessa voi tehdä rajoitetusti ansiotyötä. Tarkka määrä kannattaa tarkastaa omalta työeläkelaitokselta. Osatyökyvyttömyyseläke antaa mahdollisuuden pidentää työuraa työkyvyn heikkenemisestä huolimatta. Osatyökyvyttömyyseläkkeen myöntämisen edellytyksenä on, että työkyky on osittain heikentynyt. Sitä maksetaan työeläkejärjestelmän mukaan. Osatyökyvyttömyyseläke voidaan myöntää toistaiseksi tai määräaikaisena, ns. osakuntoutustukena. Eläkkeen lisäksi tehty osa-aikatyö kartuttaa tulevaa vanhuuseläkkettä.

Kela myöntää eläkkeen saajille alle 16-vuotiaasta lapsesta lapsikorotuksen (22,71 €/kk). Lapsikorotus on haettava erillisellä hakemuksella.

Vammaisten tulkkauspalvelu

Kela

Laki vammaisten henkilöiden tulkkauspalvelusta edellyttää, että kuulovammaiselle, kuulonäkövammaiselle tai puhevammaiselle on järjestettävä tarpeen mukaista tulkkausta työssä käymiseen, opiskeluun, asiointiin, yhteiskunnalliseen osallistamiseen ja harrastamiseen tai virkistykseen. Tulkkauspalvelun käyttö edellyttää myös, että henkilö pystyy ilmaisemaan itseään tulkkauksen avulla ja käyttää jotain toimivaa kommunikointimenetelmää. Tulkkauspalvelu on subjektiivinen oikeus.

Kuulo- tai puhevammaisella henkilöllä on oikeus saada tulkkausta 180 tuntia vuodessa ja kuulonäkövammaisella henkilöllä 360 tuntia vuodessa. Palvelun käyttö on maksutonta. Jos tulkkausta tarvitaan edellä mainittuja määriä enemmän, on mahdollista hakea lisätunteja. Opiskeluun liittyvän tulkkauksen osalta ei noudateta mainittuja enimmäistuntimääriä, vaan opiskelutulkkausta on mahdollista saada tarpeen mukaan. Oikeutta tulkkauspalveluun haetaan Kelasta.

Vammaistuki 16-vuotta täyttäneelle

Kansaneläkelaitos

16-vuotta täyttäneen vammaistukea maksetaan jokapäiväisessä elämässä, työssä ja opiskelussa selviytymiseksi. Vammaistuki on taloudellinen korvaus, kun sairaus tai vamma aiheuttaa haittaa, avuntarvetta, palvelujen tarvetta ja erityiskustannuksia. Toimintakyvyn tulee olla heikentynyt vähintään vuoden ajan. Sen katsotaan heikentyneen, jos sairaus tai vamma heikentää hakijan kykyä huolehtia itsestään, selviytyä kodinhoitotoista ja työ- ja opiskelutehtävistään.

Vammaistukea ei voi saada, jos saa vanhuuseläkkettä, varhennettua vanhuuseläkkettä, täyttä työkyvyttömyyseläkkettä tai kuntoutustukea. Vammaistukea voidaan maksaa myös jatkuvassa julkisessa laitoshoidossa olevalle henkilölle. Vammaistuki on verotonta tuloa. Tukea voidaan maksaa takautuvasti

kuuden kuukauden ajalta. Vammaistukea hakiessa tarvitaan lääkärinlausunto C (kork. 6 kk vanha) tai lääkärinlausunto B, jos siitä ilmenevät hakemuksen ratkaisemisessa tarvittavat tiedot. Hakemuksessa on tärkeää tuoda myös itse esiin sairauden aiheuttamat haitat ja avuntarpeet päivittäisessä elämässä. 16 vuotta täyttäneen vammaistuen määrät vuonna 2022: perustuki 95,39 €, korotettu tuki 222,58 € ja ylin tuki 431,60 € kuukaudessa.

Vapautus ajoneuvoveron perusverosta

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom

Vapautus ajoneuvoveron perusverosta vammaisuuden perusteella voidaan myöntää henkilölle:

- jolle on myönnetty liikkumisesteisen pysäköintitunnus
- joka kuljettaa edellä mainitun pysäköintitunnuksen saanutta henkilöä
- jolle on myönnetty autoveron palautus autoverolain perusteella tai vapautus oman tai perheenjäsenen sairauden, vian tai vammaan aiheuttaman haitan vuoksi

Vapautusta ajoneuvoverosta voi hakea samalla kun hakee liikkumisesteisen pysäköintitunnusta Traficomilta. Lisätietoa traficom.fi. (vrt. Liikkumisesteisen pysäköintitunnus).

Veronmaksukykyyn alentumisvähennys

Verovirasto

Jos veronmaksukyky on erityisen syyn johdosta alentunut (esim. sairaus, työttömyys), voi anoa veronmaksukykyyn alentumisvähennystä. Vähennys voi olla enintään 1400 €. Vähennyksen määrä arvioidaan henkilön ja hänen perheensä kokonaistilanteen mukaisesti. Harkintaan vaikuttavat sekä verovuoden ansiotulot, että muu varallisuus. Vähennys on harkinnanvarainen, vaikka edellytykset täyttyisivätkin. Yksinomaan suurten sairauskulujen perusteella veronmaksukykyyn alentumisvähennys voidaan myöntää, jos verovelvollisen ja hänen perheensä yhteenlaskettujen sairauskustannusten määrä verovuonna on vähintään 700 € ja samalla 10 % vähennystä pyytävän verovelvollisen puhtaiden ansio- ja pääomatulojen yhteismäärästä. Lisätietoja vero.fi.

Vertaistuki

*Lihastautiliitto/kurssitoiminta
Lihastautiyhdistykset*

Lihastautiliitto järjestää kurssitoimintaa läsnäolo- ja verkkokursseina sekä leiritoimintana eri elämäntilanteissa oleville lihastautia sairastaville aikuisille, nuorille ja lapsille sekä heidän läheisilleen. Kurssitoiminta on tavoitteellista ryhmätoimintaa, jossa tuetaan lihastautia sairastavia henkilöitä ja heidän läheisiään muuttuneissa elämäntilanteissa vahvistamaan hyvinvointiaan, jotta oman elämän näköinen arki on mahdollista. Kurssilla ja leireillä on mahdollista tavata muita lihastautia sairastavia henkilöitä ja heidän läheisiään. Kurssit sisältävät tietoa, keskustelua, kokemusten vaihtoa ja monipuolista toimintaa ammattilaisten ohjaamissa vertaisryhmissä. Lisätietoja kurseista <https://lihastautiliitto.fi/tietoa-ja-tukea/kurssitoiminta/>.

Lihastautiliiton jäsenyhdistykset järjestävät vertaistuki-toimintaa eri puolilla Suomea. Monissa jäsenyhdistyksissä on myös vertaistukihenkilöitä. Lisätietoja vertaistukitoiminnasta löytyy Lihastautiliiton jäsenyhdistysten sivuilla. Vuoden 2022 aikana Lihastautiliitto järjestää uusien vertaistukihenkilöiden koulutuksen.

Koulunkäynnin, opiskelun ja työnteon tuet

Ammatillinen kuntoutus

Kansaneläkelaitos
TE-toimisto
Työeläkelaitos

Ammatillisen kuntoutuksen tavoitteena on parantaa ja ylläpitää kuntoutujan työkykyä, edistää työelämässä selviytymistä, tukea työelämään pääsyä tai sinne palaamista sekä myöhentää tai jopa ehkäistä työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä.

Kansaneläkelaitos järjestää henkilön työ- ja ansiokyvyn tukemiseksi, parantamiseksi tai työkyvyttömyyden ehkäisemiseksi tarkoituksenmukaista ammatillista kuntoutusta, jos sairaus tai vamma on aiheuttanut tai sen arvioidaan aiheuttavan lähivuosina työ- tai opiskelukyvyn ja ansiomahdollisuuksien olennaisen heikentymisen.

Ammatillisena kuntoutuksena Kela järjestää mm. ammatillisia kuntoutusselvityksiä, koulutuskokeiluja, koulutusta, ammatillisia kuntoutuskursseja, elinkeinotukea yrittäjälle, apuvälineitä sekä työllistymistä edistävää ammatillista kuntoutusta. Vaihtoehtoja on siis muutaman päivän ammatillisen kuntoutustarpeen arvioinnista aina monivuotiseen koulutukseen.

Nuoren ammatillisen kuntoutuksen, joka on tarkoitettu 16 – 29-vuotiaille, tavoitteena on auttaa nuorta suunnittelemaan omaa tulevaisuuttaan ja löytämään suuntaa opiskelu- ja työelämään. Nuorilta ei tarvita ammatilliseen kuntoutukseen hakies- sa lääkärinlausuntoa osassa ammatillisen kuntoutuksen palveluja, joten kynnys hakea kuntoutusta on näissä tilanteissa matala. Nämä kuntoutusmuodot voivat sopia esim. jos sopivaa opiskelualaa tai työpaikkaa ei ole löytynyt, opinnot ovat keskeytyneet tai ovat vaarassa keskeytyä tai nuorella on muuten tarve saada apua tulevaisuuden suunnitteluun.

Myös **TE-toimistot kuntouttavat** asiakkaitaan, jotka tarvitsevat sellaisia työhön liittyviä ratkaisuja, joissa asiakkaan terveydentila otetaan huomioon (esim. työkokeilu, työhönvalmennus). TE-toimiston työkyvytkoordinaattori auttaa, jos jokin vamma tai sairaus heikentää työ- ja toimintakykyä. Hänen kanssaan voi selvittää työ- ja koulutusmahdollisuuksia, joissa mahdolliset rajoitukset on otettu huomioon.

Työeläkelaitoksilla on päävastuu vakiintuneesti työelämässä olevien henkilöiden ammatillisesta kuntoutuksesta. Työeläkekuntoutus edellyttää työkyvyttömyyden uhkaa, jolloin sairauden, vian tai vamman arvioidaan kehittyvän niin, että ilman kuntoutustoimenpiteitä yksilö joutuu todennäköisesti työkyvyttömyyseläkkeelle lähivuosina. Työeläkelaitoksen kuntoutusmuotoja ovat työkokeilut ja valmennukset, koulutukset ja elinkeinotuki yrittäjälle. Työterveyshuolto on avainasemassa työikäisten kuntoutuksen ohjaamisessa.

Ammatinvalinta ja uraohjaus

TE-toimisto
Lihastautiliiton urasuunnittelija

Hakeutuessaan koulutukseen ja työelämään lihastautia sairastava nuori hyötyy huolellisesta ammatinvalinnanohjauksesta. Työelämässä mukana olevalle ammatinvalinnanohjaus on ajankohtainen uudelleen koulutusta mietittäessä. **TE-toimisto** järjestää ammatinvalinnanohjausta, eikä palvelun käyttäminen edellytä asiakkuutta TE-toimistossa.

Lihastautiliitto järjestää yksilöllistä uraohjausta sekä aiheeseen liittyviä koulutuksia lihastautia sairastavalle, hänen lähipiirilleen ja ammattihenkilöstölle.

Apuvälineet

Kansaneläkelaitos
Opetustoimi
TE-toimisto
Vammaisten koulutuksen ja työllistymisen tuki ry

Kansaneläkelaitos voi myöntää ammatillisena kuntoutuksena apuvälineitä työssä tai opinnoissa selviytymiseksi, mikäli sairaus tai vamma näitä apuvälineitä edellyttää. Tällaisia vaativia apuvälineitä ovat esim. lukutelevisio sekä tietyt atk-laitteistot. Apuvälineitä voidaan myöntää aikaisintaan peruskoulun 7. luokalta alkaen ja opiskelujen tulee tähdätä ammatillisiin opintoihin ja työelämään pääsyyn. Kela voi korvata myös huollosta, korjauksesta ja käytön opastuksesta syntyviä kustannuksia.

Perusopetuslain perusteella vammaisella ja muulla erityistä tukea tarvitsevalla oppilaalla on oikeus saada opetus- toimen kautta maksutta opetukseen osallistumisen edellyttämät koulu- ja luokkakohtaiset apuvälineet. Tällaisia apuvälineitä ovat esim. erityispulpetit, hissit tai luiskat. Myös liikuntatunnilla tarvitaan välineitä, jotka mahdollistavat lapsen ja nuoren osallistumisen opetukseen. Välineitä voi myös vuokrata (valineet.fi). Koulussa tarvittavien apuvälineiden kartointus on hyvä tehdä jo esikoulussa ennen ensimmäiselle luokalle siirtymistä.

TE-toimisto voi määrärahojensa puitteissa myöntää työnantajalle työolosuhteiden järjestelytukea työhön palkattavalle tai jo työssä olevalle henkilölle. Tuella korvataan työkoneita, -välineitä tai -menetelmiä sekä työpaikan ulkosiin olosuhteisiin tehtäviä muutoksia, jotka ovat välttämättömiä vamma- tai sairaudesta aiheutuvan haitan poistamiseksi tai vähentämiseksi. Järjestelytuella voidaan korvata myös toisen työntekijän antama tilapäinen apu henkilön työssä selviytymisen parantamiseksi.

Vammaisten koulutuksen ja työllistymisen tuki ry:n (tukilinja.fi) kautta on mahdollista hakea ns. tukilinja-apurahaa, mikäli apuvälinettä ei ole myönnetty taholta, jolta sitä on ensisijaisesti haettava (esim. Kela, opetustoimi). Tukitoiminnan ensisijaisena tavoitteena on edistää vammaisten ja osatyökykyisten henkilöiden ammatillista kouluttautumista, ammatillista kuntoutumista ja sijoittumista työelämään. Tätä tavoitetta tuetaan myös edistämällä niiden lasten ja nuorten oppimisvalmiuksia, joiden koulutyötä vamma tai pitkäaikaissairaus haittaa. Myös pienyrittäjiä tai ammattimaista harrastamista voidaan tukea apurahan turvin.

Eläkkeen lepäämään jättäminen

Kansaneläkelaitos
Työeläkelaitokset

Työeläkelain ja kansaneläkelain mukaisella **työkyvyttömyyseläkkeellä** olevat voivat jättää eläkkeen lepäämään, joka antaa mahdollisuuden kokeilla työntekoa ilman riskiä sen menettämisestä. Jos henkilön työansiot ylittävät ansaintarajat, hänen työkyvyttömyyseläkkeensä maksaminen keskeytetään, ja eläke jää lepäämään vähintään kolmeksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksi vuodeksi. Työkyvyttömyyseläkkeen voi jättää uudelleen lepäämään, kun se on ollut maksussa yhden kuukauden. Työkyvyttömyyseläketä aletaan maksaa uudelleen, kun eläkkeensaaja on ilmoittanut eläkelaitokselle tai Kelalle, että hänen työskentelynsä on päättynyt tai hänen työansionsa ovat vähentyneet enintään ansaintarajan suuruiseksi. Jos ilmoitusta ei tehdä kahden vuoden kuluessa eläkkeen lepäämään jättämisestä, eläke lakkautetaan. Eläkkeen lepäämään jättämisen vaikutukset muihin Kelan tukiin kannattaa tarkistaa Kelan toimistosta.

Koulunkäynnin ja opiskelun tuki

Opetustoimi

Kunnan vammaispalvelut

Kansaneläkelaitos/ammattillinen kuntoutus

Perusopetuslaissa määritellään oppilaan oikeus opiskella omassa lähikoulussaan ja saada ikäkauden ja edellytystensä mukaisista opetusta. Jokaisella perusopetuksen oppilaalla on oikeus saada opetukseen osallistumisen edellyttämät tulkitsemis- ja avustajapalvelut, muut opetus- ja oppilashuoltopalvelut sekä erityiset apuvälineet. **Opetustoimi** vastaa koulu- ja luokkakohtaisista apuväline- ja avustajapalveluista, joita ovat esim. erityispuhetti, hissi ja luiskat sekä koulunkäynninohjaaja.

Peruskoulun oppilaalla on oikeus **maksuttomaan koulukuljetukseen**, mikäli matka kodin ja koulun välillä on pidempi kuin viisi kilometriä tai se katsotaan liian vaaralliseksi, vaikeaksi tai rasittavaksi oppilaan ikä, vamma tai muut olosuhteet huomioiden. Oppilas voi vaihtoehtoisesti saada myös riittävää avustusta kuljettamisensa tai saattamiseen. Kuljetuksen järjestäminen koskee myös lisäopetukseen tai esiopetukseen osallistuvaa lasta. Erityiskuljetus (taksikuljetus) perustuu aina opetustoimen kuljetuspäätökseen. Taksikuljetukset ovat pääsääntöisesti yhteiskuljetuksia. Henkilökohtainen kuljetus voidaan myöntää vain lääkärintodistuksen perusteella. Erityiskuljetus myönnetään yleensä oppilaille, jotka eivät asian tuntijalausnon mukaan selviydy koulumatkastaan julkisilla liikennevälineillä.

Opetuksen yhteydessä annettavaa, lyhytaikaista tukea vahvemmat tukimuodot ovat tehostettu tuki ja erityinen tuki. Tehostettuun tukeen kuuluvat tukiovetus, osa-aikainen erityisopetus, oppilashuollollinen tuki ja erilaiset pedagogiset ratkaisut. Vammaisten ja muiden erityistä tukea tarvitsevien oppilaiden opetuksen yhteydessä annettavat kuntoutus- ja tukipalvelut ovat kunnan sosiaali- ja terveydenhuollon vastuulla. Erityistä tukea ja sen osana erityisopetusta järjestetään, kun oppilasta ei voida riittävästi tukea tehostetulla tuella. Jokaiselle erityisopetukseen otetulle tai siirretylle oppilaalle laaditaan henkilökohtainen opetuksen järjestämistä koskeva suunnitelma (HOJKS). Tämä tai henkilökohtainen oppimissuunnitelma voidaan laatia, mikäli oppilaalla on jokin erityisen tuen tarve. Koulutoimeen kannattaa ottaa yhteyttä hyvissä ajoin ennen koulun alkua suunnitelman laatimiseksi. Suunnitelma tehdään työryhmässä, johon kuuluvat oppilas, hänen huoltajansa, opetustoimen edustajat ja lasta hoitavat asiantuntijat. Suunnittelussa tulisi huomioida myös koulutyöhön kuuluvat erityistilanteet kuten leirikoulut ja retket. Opetushallitus on ottanut kannan, että tällaisiin tilanteisiin tarvittavat tilapäiset avustajat tulisi myös järjestää opetustoimen maksamana.

Koulutuskokeilu

Kansaneläkelaitos

Koulutuskokeilu on tarkoitettu henkilölle, jolla on sairauden tai vamman vuoksi erityisiä vaikeuksia koulutusalan valinnassa. Koulutuskokeilulla voidaan selvittää koulutusmahdollisuuksia ja tutustua kouluelämään. Sen avulla saa kuvan koulutuksen ja kyseisen ammattialan vaatimuksista. Koulutuskokeilut toteutetaan oppilaitoksessa. Koulutuskokeilu kestää enintään 10 päivää ja on asiakkaalle maksutonta.

Nuorisotakuu

Ohjaamo

TE-toimisto

Nuorisotakuu tarkoittaa, että **TE-palvelut** tarjoavat alle 25-vuotiaille sekä alle 30-vuotiaille vastavalmistuneille nuorelle palvelua tai toimenpidettä viimeistään kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun työnhaku on alkanut. Palvelu parantaa nuoren mahdollisuuksia selviytyä työmarkkinoilla ja löytää työpaikka. Palvelu edistää myös sijoittumista koulutukseen sekä estää syrjäytymistä.

Ohjaamo on alle 30-vuotiaiden nuorten matalan kynnyksen palvelupaikka, joka toimii valtakunnallisesti. Ohjaamoissa työskentelee mm. uraohjaajia, palveluohjaajia ja sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisia. Toiminta on maksutonta. Lisätietoja ohjaamot.fi.

Palkkatuki

TE-toimisto

TE-toimisto voi myöntää työnantajalle palkkatukea työntekijän palkkauskustannuksiin. Palkkatukea voidaan myöntää silloin, kun palkattavan henkilön mahdollisuudet saada työtä esim. vamman tai sairauden takia ovat heikentyneet. Palkkatuki on aina harkinnanvarainen ja se perustuu työttömän työnhakijan tarpeisiin. Palkkatukea voidaan myöntää määräaikaiseen tai toistaiseksi voimassa olevaan työsuhteeseen sekä osa-aikaiseen työsuhteeseen sekä myös oppisopimuskoulutukseen. Työsuhteesi voi alkaa vasta sen jälkeen, kun TE-toimisto on myöntänyt palkkatuen työnantajalle.

Jos tarvitset työnhakusi tueksi työnantajalle näytettävän todistuksen palkkatukimahdollisuudesta, sinun on mahdollista saada palkkatukikortti. Kortti on voimassa kolme kuukautta kerrallaan. Lisätietoa te-palvelut.fi.

Työttömyysturva

Kansaneläkelaitos

Työttömyyskassat

Kelan maksama työttömyysetuus on 34,50 e/pv viitenä päivänä viikossa. Työttömyysturvan omavastuu-aikaa on viisi päivää. Jos olet oikeutettu työttömyysetuuteen, sinun on mahdollista opiskella lyhytkestoisia eli enintään kuuden kuukauden opintoja työttömyysetuudella. Saat opiskella työttömyysetuudella puoli vuotta, jos olet vähintään 25-vuotias ja opinnot antavat ammatillisia valmiuksia tai tukevat yritystoimintaa. Opintojesi tulee edistää työllistymistä, eikä lakia voi soveltaa esimerkiksi selkeästi harrastusluonteisiin opintoihin tai yli kuusi kuukautta kestäviin opintoihin. Kaikista opinnoista tulee jatkossakin ilmoittaa etukäteen TE-toimistoon, joka tekee niistä tarvittaessa selvityksen. Lisätietoja te-palvelut.fi ja kela.fi.

Uusi oppivelvollisuuslaki ja toisen asteen opinnot

Maksuton koulutus

Koulumatkat

Uusi oppivelvollisuuslaki tuli voimaan elokuussa 2021. Uuden lain myötä oppivelvollisuus laajenee ja toisen asteen opinnoista tulee maksuttomia laajennetun oppivelvollisuuden piiriin kuuluville nuorille. Tavoitteena on, että kaikki suorittavat toisen asteen tutkinnon. Oppivelvollisuus jatkuu siihen asti, kun opiskelija täyttää 18 vuotta. Ensimmäisen tutkinnon suorittamisesta tulee oppivelvollisille maksutonta. Maksuton koulutus

voi jatkaa sen vuoden loppuun, kun opiskelija täyttää 20 vuotta. Opetuksen ja ohjauksen lisäksi maksuttomiksi tulevat mm. oppikirjat, tietokone, laskin sekä ammatillisessa koulutuksessa työvälineet, -asut sekä luvat ja pätevyudet. Ylioppilastutkinnon suorittamiseksi edellytettävät viisi koetta ovat maksuttomia, myös hylättyjen uusiminen. Matkoista vähintään seitsemän kilometrin koulumatkat ilman omavastuusuutta sekä erityispauksissa myös majoitus- ja matkustuskustannukset.

Vammaisten henkilöiden oikeudesta kuljetuspalveluihin sekä henkilökohtaiseen apuun säädetään vammaispalvelulaissa (laki vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista). Mikäli kyseessä on vammaispalvelulaissa tarkoitettu vammaisen henkilö, koulumatkaan voi saada tukea mainitun lain nojalla sekä opiskeluun liittyvää henkilökohtaista apua. Vammaispalvelulain mukaisten palveluiden järjestämisestä vastaa kunta. Toisen asteen koulutuksissa ja tutkintoon valmentavissa koulutuksissa nämä tuet tulee opiskelijan hakea itse.

Nivelvaiheen koulutukset ovat nyt nimeltään tutkintokoulutukseen valmentavat koulutukset (TUVA). Koulutus koostuu erilaisista koulutuksen osista, joista voidaan koota joustavasti kunkin opiskelijan tarpeisiin parhaiten vastaava kokonaisuus ja näin edistää opiskelijan siirtymistä suorittamaan toisen asteen tutkintoa. Tutkintokoulutukseen valmentavaa koulutusta voivat järjestää perusopetuksen järjestäjät, lukiokoulutuksen järjestäjät ja ammatillisen koulutuksen järjestäjät. Työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (TELMA) säilyy jatkosakin omana koulutuskokonaisuutenaan.

Kela tukee ammatillisena kuntoutuksena yleensä toisen asteen tai korkea-asteen perus-, jatko- ja uudelleen koulutusta. Tavoitteena on, että koulutuksen avulla voi sijoittua työhön, jossa sairaus tai vamma ei aiheuta rajoituksia tai jossa rajoitukset ovat mahdollisimman vähäisiä. Kela korvaa opiskeluskustannusten lisäksi myös koti- ja koulupaikkakunnan välisiä matkakustannuksia, ei kuitenkaan päivittäisiä matkoja. Menetetyn toimeentulon ajalta Kela maksaa kuntoutusrahaa.

Vamman tai sairauden vaikutus työllistymiseen

TE-toimisto

Kun vamma tai sairaus on osa elämääsi, saatat tarvita työhösi muutoksia tai erityisiä järjestelyjä. TE-toimisto auttaa, kun tarvitset tietoa mahdollisuuksista saada työtä ja säilyttää työpaikkasi vammasta tai sairaudesta huolimatta.

Jos olet työllisyyden kuntakokeilun asiakas, ole yhteydessä kotikuntaasi, kun haluat selvittää vamman tai sairauden vaikutuksen työllistymiseesi. Kotikuntasi tekee arvion työ- ja toimintakyvystäsi ja sen vaikutuksista tarjottaviin työllistymistä edistäviin palveluihin. Kotikuntasi kertoo sinulle myös kuntoutusmahdollisuuksista.

TE-toimiston asiakas voi pyytää TE-toimistosta todistuksen suurtyönantajalle siitä, että hänet on merkitty TE-toimiston asiakasrekisteriin osatyökykyisenä työnhakijana. Työntekijä toimittaa itse TE-toimistosta saadun todistuksen työnantajalle. Jos työssäolon viiden ensimmäisen vuoden aikana osatyökykyinen tulee työkyvyttömäksi, ei työkyvyttömyyseläke vaikuta suurtyönantajan työeläkemaksuluokkaan. te-palvelut.fi

Pitkäaikaissaira- vammaisen lapsen perheen tuet

Alle 16-vuotiaan vammaistuki

Kansaneläkelaitos

Oikeus alle 16-vuotiaan vammaistukeen on lapsella, jonka sairauteen, vikaan tai vammaan liittyvästä hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuu vähintään kuuden kuukauden ajan tavanomaista suurempaa räsitusta ja sidonnaisuutta verrattuna vastaavan ikäiseen terveeseen lapseen. Tuki myönnetään yleensä määrääjäksi.

Tuki on kolmiportainen:

- Perusvammaistukea voi saada, jos lapsen vammasta tai sairaudesta aiheutuva hoidontarve on viikoittaista.
- Korotettua vammaistukea voi saada, jos lapsen vammasta tai sairaudesta aiheutuva hoidontarve on vaativaa tai päivittäin aikaa vievää.
- Ylintä vammaistukea voi saada, jos lapsen vammasta tai sairaudesta aiheutuva hoito on ympärivuorokautista.

Kela on määritellyt asiantuntijalääkäreiden kanssa alle 16-vuotiaan vammaistuen saamisen liittyen myös sairausrhythmäkohtaisia ohjeita. Näiden ohjeiden tavoitteena on tuoda esille joissakin sairauksissa erityisesti huomioitavia seikkoja, kun arvioidaan lapsen hoidosta, huolenpidosta ja kuntoutuksesta aiheutuvaa räsitusta ja sidonnaisuutta. Lisätietoa kela.fi/ohjeet etuuskittain.

Alle 16-vuotiaan vammaistuen määrät vuonna 2022: perustuki 95,39 €, korotettu tuki 222,58 € ja ylin tuki 431,60 € kuukaudessa.

Apuvälineet

Terveyskeskus

Sairaala/apuvälineyksikkö

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Erityisesti pitkäaikaissaira- lapsen perheessä voi olla tarpeen lapsen hoitoon tarkoitettut apuvälineet ja lapsen kasvaessa hänen itsenäisen toimintakyvyn kehittymistä tukevat apuvälineet. Katso tarkemmin pitkäaikaissaira- vammaisen ihmisen palveluja ja etuuksia.

Erityishoitoraha

Kansaneläkelaitos

Erityishoitoraha on korvaus ansionmenetyksestä tilanteessa, jossa alle 16-vuotiaan sairaan tai vammaisen lapsen huoltaja ei voi tehdä työtään, koska hän osallistuu lapsensa hoitoon tai kuntoutukseen. Lapsen ikä, hoitopaikka, sairauden vaikeus ja hoidon vaihe vaikuttavat erityishoitorahan myöntämiseen. Erityishoitorahaa varten tarvitaan D-lääkärintodistus, jossa todetaan lapsen sairaus ja huoltajan hoitoon osallistuminen tarpeellisuus. Erityishoitoraha on verollista tuloa ja määräytyy sairauspäivärahan tavoin hakijan vuosituloista. Sitä maksetaan saman sairauden perusteella yleensä enintään 60 arkipäivältä lasta kohden, mutta tämä enimmäisaika lasketaan erikseen sairaalahoidon ja kotihoidon ajalta. Aikaa voidaan jatkaa vielä 30 lisäpäivällä, jos hoitava lääkäri arvioi siihen olevan erityistä tarvetta. Lisätietoa kela.fi/erityishoitoraha.

Henkilökohtainen apu

Sosiaalitoimi/vammaispalvelu

Vaikeavammaisen lapsen tarve henkilökohtaiseen apuun arvioidaan suhteessa muihin vastaavan ikäisiin lapsiin. Jos lapsi ei vammaan/pitkäaikaissairauden aiheuttaman toimintarajoitteen vuoksi kykene ilman apua tekemään asioita, hänelle voidaan myöntää henkilökohtaista apua. Henkilökohtainen apu ei voi muodostua pelkästään hoivasta, hoidosta tai valvonnasta, mutta se voi sisältää myös niitä. Henkilökohtaisen avun merkitys lisääntyy lapsen kasvaessa, koska sillä voidaan tukea lapsen itsenäistymistä ja osallisuutta. Perusopetuksessa vammaisen lapsen avun järjestäminen on opetustoimen vastuulla, mutta vapaa-ajan toimintoihin voi hakea henkilökohtaista apua sosiaalitoimesta. Henkilökohtaisen avun tarve tulee arvioida säännöllisesti lapsen kasvaessa ja kehittyessä.

Henkilökohtaisen avun järjestäminen edellyttää, että vammaisen itse, myös lapsi, pystyy määrittelemään avun tarpeensa. Eli mihin asioihin ja toimintoihin tarvitsee henkilökohtaista apua. Jonkin verran läheisten asiantuntemuksella lapsesta on merkitystä, mutta avun toteuttaminen ei voi olla kokonaan toisen henkilön mielipiteen varassa. Vammaisfoorumissa olemme laatineet yhteistyössä Kuntaliiton kanssa ohjeen lapsen henkilökohtaisesta avusta. Se löytyy muunmuassa osoitteesta: <https://vammaisfoorumi.fi/ohje-lapsen-henkilokohtaisesta-avusta/>. Katso henkilökohtaisesta avusta tarkemmin pitkäaikaissairaahan/vammaisen ihmisen palveluja ja etuuksia.

Kuljetuspalvelut

Sosiaalitoimi/vammaispalvelut

Vaikeavammaiselle lapselle, jolle on kohtuuttoman vaikea käyttää julkista liikennettä, voi olla tarve hakea kuljetuspalvelua. Samoin kuin henkilökohtaisen avun osalta kuljetuspalveluiden avulla voidaan tukea lapsen ja nuoren omatoimisuutta, itsenäistymistä ja osallisuutta. Katso tarkemmin pitkäaikaissairaahan/vammaisen ihmisen palveluja ja etuuksia.

Liikkumisesteisen pysäköintitunnus

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom

Liikkumisesteisen pysäköintitunnusta voidaan hakea lapsen vammaisuuden perusteella autolle, jossa luvanhaltija eli lapsi on itse kuljetettavana. Katso tarkemmin pitkäaikaissairaahan/vammaisen ihmisen palveluja ja etuuksia.

Lääkinnällinen kuntoutus

Kansaneläkelaitos

Terveyskeskus

Sairaala

Kela järjestää sopeutumisvalmennuskursseja, joissa lapsi ja hänen perheenjäsenensä tai muut läheisensä voivat saada tukea sairastumisen tai vammautumisen aiheuttamaan elämäntilanteeseen. Lapsella voi olla oikeus vaativaan lääkinälliseen kuntoutukseen, jos sairaus tai vamma aiheuttaa huomattavia vaikeuksia arjen toimissa, kuten hankaloittaa osallistumista päiväkodissa tai koulussa. Katso tarkemmin pitkäaikaissairaahan/vammaisen ihmisen palveluja ja etuuksia.

Matkakorvaukset

Kansaneläkelaitos/kela-taksi

Kansaneläkelaitos/yöpymisraha

Kelasta voi hakea korvausta perheenjäsenen matkasta, jos hoitava lääkäri toteaa perheenjäsenen hoitoon osallistumisen välttämättömäksi. Perheenjäsenen osallistuminen pitää perustella lääkärinlausunnolla tai lääkärin allekirjoittamalla todistuksella (SV 67). Saattajan ja perheenjäsenen matkakulut korvataan sen mukaan, mitä matka olisi tullut maksamaan edullisimmalla käytettävissä olevalla matkustustavalla. Katso tarkemmin pitkäaikaissairaahan/vammaisen ihmisen palveluja ja etuuksia.

Oppaat lihastautia sairastaville

Lihastautiliitto

Lihastautiliitto on julkaissut erilaisia oppaita tukemaan lihastautia sairastavien ihmisten elämää:

- Lihastaudit – Diagnostointi, hyvinvointi ja osallistuminen (2019)
- Lihastautia sairastava lapsi koulussa – tietoa, kokemuksia ja käytännön vinkkejä (2019)
- Kaikki kentille ja saleihin! – Yhdenvertaisen koululiikunnan tuntimalleja (2018, tuotettu yhteistyössä Jyväskylän yliopiston kanssa)
- Plussan puolella – Raskausopas lihastautia sairastavalle naiselle (julkaistaan myöhemmin vuonna 2022)
- Diagnoosikohtaisia oppaita

Lisätietoa oppaista osoitteessa www.lihastautiliitto.fi/tietoa-ja-tukea/lihastautiliiton-oppaat.

Tukihenkilö, Tukiperhe

Sosiaalitoimi

Pitkäaikaissairaalle lapselle voi olla tarpeen hakea tukihenkilöä tai -perhettä. Tukihenkilön on tarkoitus tukea perheen arjen sujumista viettämällä aikaa lapsen kanssa. Tukihenkilö voi esim. viedä lasta harrastuksiin, auttaa koulunkäynnissä tai tukea itsenäistymisessä. Tukihenkilö voi myös auttaa perhettä etuuskien ja palvelujen hakemisessa. Lapsi voi viettää aikaa tukiperheessä esimerkiksi viikonloppuisin tai lomien aikana. Katso tarkemmin: thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/sote-palvelut/sosiaalipalvelut/tukihenkilot-ja-perheet.

Vammaisten tulkkauspalvelu

Sosiaalitoimi/vammaispalvelut

Kela

Vammaispalvelut järjestävät viittomakielen opetusta sekä puhetta tukevan tai ohjaavan kommunikaatiotavan opetusta lapsen omaisille ja läheisille sopeutumisvalmennuksena. Lisätietoa thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut/sopeutumisvalmennus/kommunikaatio-opetus-ja-ohjaus. Katso tarkemmin **Kelan** järjestämästä tulkkauspalvelusta kohdasta pitkäaikaissairaahan/vammaisen ihmisen palveluja ja etuuksia.

Vanhemmuuden tuet

Äitiys- ja lastenneuvola
Lapsiperheiden kotipalvelu
Kasvatus- ja perheneuvola

Pitkäaikaissairaalan lapsen perheen arki voi olla hyvin erilaista kuin perheissä, joissa lapsilla ei ole vammaa/pitkäaikaissairautta. Lapsen sairauden aiheuttamien oireiden ja toimintakyvyn haasteiden lisäksi vanhemmuutta saattavat kuormittaa säännölliset lääkärin kontrollikäynnit, lapsen sairaalajaksot, monet erilaiset terapiat, apuvälineasiat sekä etuuksien ja palveluiden hakemisen byrokratia. Tarvittaessa erityistä tukea tarvitsevan lapsen vanhemmuuteen voi saada keskustelutukea esim. lastenneuvolasta tai kasvatus- ja perheneuvolasta. Lapsiperheiden kotipalvelusta voi hakea apua, kun kotona tarvitaan konkreettista apua päivittäisessä elämässä.

Vertaistuki

Lihastautiliitto/kurssitoiminta
Lihastautiliitto/lapsiperhe- ja nuorisotoiminta

Lapsille ja lapsiperheille Lihastautiliitto järjestää omaa kurssitoimintaa: Perheiden polku 28.6. - 2.7.2022 ja Lastenleiri 12. - 16.7.2022. Sekä nuorille suunnattu: Mun juttu – nuorten viikonloppu 9. - 12.06.2022. Katso tarkemmin pitkäaikaissairaalan/vammaisen ihmisen palveluja ja etuuksia.

Lihastautiliitto järjestää vertaistukitoimintaa lapsiperheille ja nuorille. Nuorten vertaistukitoimintaa järjestää Lihastautiliiton nuorisotoiminta Nuoli, joka tiedottaa toiminnastaan Instagramissa @lihastautiliitonuoret. Voit myös liittyä Nuolin Whatsapp-ryhmään ilmoittamalla yhteystietosi nuorisotoimintaa koordinoivalle Jonna Marttiselle Whatsappilla 0505992473.

Katso myös Pitkäaikaissairaalan/vammaisen ihmisen palveluja ja etuuksia, jotka koskevat kaiken ikäisiä:

- Asunnon muutostyöt ja asuntoon kiinteästi asennettavat välineet (vammapalvelut)
- Autonhankintatuki vaikeavammaisen lapsen vanhemmalle
- Autoon liittyvät muutostyöt vaikeavammaisen lapsen vanhemmalle
- Erityiskorvaukset
- Intervallihoido
- Kotihoito
- Kuntoutusohjaus
- Kuntoutus- ja osakuntoutusraha
- Laitoshoido
- Lääkkeiden erityiskorvaus
- Omaishoidon tuki
- Palveluasuminen
- Palveluseteli
- Palvelusuunnitelma/Asiakassuunnitelma
- Päivätoiminta
- Sopeutumisvalmennus
- Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksut
- Taloudellinen tuki hankintoihin
- Vapautus ajoneuvoveron perusverosta
- Veronmaksukykyvyn alentumisvähennys

Lihastautiliitto tarjoaa lihastautia sairastaville ohjausta ja neuvontaa lihastauteihin, sosiaaliturvaan sekä työllisyyteen ja koulunkäyntiin liittyen. Lihastautiliiton asiantuntijat tavoittaa neuvonta-asioissa parhaiten maanantaista torstaihin klo 9–15.

Lihastauteihin liittyvissä kysymyksissä neuvontaa ja ohjausta antaa asiantuntija Kati Kekkonen: 050 572 2784 tai kati.kekkonen@lihastautiliitto.fi

Lihastautiliiton sosiaaliturva-asiantuntija Katja Voltti tarjoaa sosiaaliturvaan liittyvää edunvalvontaa sekä neuvontaa ja avustaa esimerkiksi hakemusten ja oikaisupyyntöjen laadinnassa: 044 736 1031 tai katja.voltti@lihastautiliitto.fi. Alueoimistoissa sosiaaliturvaneuvontaa antavat Lihastautiliiton järjestösuunnittelijat.

Koulunkäyntiin ja työelämään liittyvissä kysymyksissä auttaa Lihastautiliiton työllisyysasiantuntija Liisa-Maija Verainen: 040 751 1081 tai liisa-maija.verainen@lihastautiliitto.fi.

Liiton kurssitoiminnasta ja kursseille hakemisesta tietoja antaa kuntoutusasiantuntija Susanna Ryyänen: 044 703 4657 tai susanna.ryynanen@lihastautiliitto.fi.

Lisätietoja:

thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/tuki-ja-palvelut

www.kela.fi/sairastaminen

www.lihastautiliitto.fi

www.terveyskyla.fi/lastentalo

www.vero.fi/henkiloasiakkaat/verokortti-ja-veroilmoitus/tulot-ja-vahennykset/ilmoita-ja-tarkista-vahennykset/

www.traficom.fi/fi/asioi-kanssamme/liikkumisesteisen-pysakointitunnuksen-ja-verovapautuksen-hakeminen

www.ara.fi/fi-FI/Lainat_ja_avustukset/Korjausavustukset/Korjausavustus_iakkaiden_ja_vammaisten_henkiloiden_asuntoihin

www.tyoelake.fi/elakkeet-eri-elamantilanteissa/tyokyvyttomyyselake-tyokyvyn-heiketessa/

sosiaaliturvaopas.fi/opas/

Määritelmiä

Maksusitoumus

Kirjallinen päätös, jolla mm. kunta ja Kela sitoutuvat maksamaan palveluja, kuten kuntoutusta ja apuvälineitä.

Ei-subjektiiivinen oikeus, määrärahasidonnaisuus

Palvelu, johon järjestäjällä ei ole laissa määrättyä erityistä järjestämisvelvollisuutta. Palveluja tulee kuitenkin järjestää kunnassa esiintyvän tarpeen mukaan ja tiedossa oleva tarve on otettava huomioon esimerkiksi kunnan budjetoinnissa.

Subjektiiivinen oikeus

Palvelu, johon sen järjestäjällä on erityinen järjestämisvelvollisuus. Palveluja on järjestettävä tarvetta vastaavassa määrin. Esim. palvelun saamisen kriteerit täyttävällä vammaispalvelulain asiakkaalla on subjektiiivinen oikeus tiettyihin lain mukaisiin palveluihin.

Vaikeavammaisuus

Vammaispalvelulaissa vaikeavammaisuus määritellään aina erikseen suhteessa siihen palveluun, jota haetaan. Tietty diagnoosi ei automaattisesti edellytä tiettyä palvelua, vaan ratkaisevaa on hakijalla oleva avun, hoidon tai valvonnan tarve. Tässä korostuu hakemuksen perustelemisen ja tarkkojen selvitysten tekemisen tärkeys.

